

— לא יחזיר (136).

רבי יהודה אומר: כל נדר שידעו בו רבים, כלומר — שנדרתו בפני עשרה, לא יחזיר. כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים. ומכיון שאם נדרה בפני עשרה אין הפרה לנדרה, הרי פרצה יותר מדי, וקנסוה.

אך אם לא ידעו בו רבים, ויש לו הפרה — לא קנסוה, ואם ירצה הבעל יחזירנה.

רבי מאיר אומר: כל נדר שצריך חקירת חכם, דהיינו שאין הבעל יכול להפר לה אותו, כגון שאינו מדברים שבינו לבינה — לא יחזיר. משום קילקולא. שלא יאמר לאחר מכן — אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר את הנדר לא הייתי מגרשיך. אלא הייתי שולחך אצל החכם שיתיר לך את הנדר. ולא הייתי חושש שתתבזי בבית דין.

ושאינו צריך חקירת חכם, דהיינו נדר שהבעל יכול להפר — יחזיר. כיון שאין לחוש לקילקול. שאם ירצה לקיימה יפר לה את נדרה.

אמר רבי אלעזר: לא אסרו נדר שצריך חקירת חכם אלא מפני נדר שאינו צריך.

מבאר הגמרא את המשנה:

מאי טעמא דרבי יהודה, שאמר "כל נדר

שידעו בו רבים לא יחזיר", ומנין לו שנדר בפני רבים אין לו הפרה?

דכתיב גבי הגבעונים —

"ולא חכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה", ומוכח שאין לנדר בפני רבים הפרה, שאם לו כן, מדוע לא הפרו את נדרם?!

וכמה "רבים" [בפני כמה נחשב כ"נדר שידעו בו רבים"]?

רב נחמן בר יצחק אומר: שלשה.

וראייתו מדכתיב גבי נדה "ימים רבים", ודרשינן — "ימים" — שנים, "רבים" — שלשה. ומבואר שלשון רבים מתייחסת לשלשה.

רב יצחק אומר: עשרה.

וראייתו מדכתיב בגבעונים — "עדה כתיב בהו, ואין עדה פחות מעשרה.

וממשיכה הגמרא לבאר את המשך המשנה:

"רבי מאיר אומר: כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר. רבי אלעזר אומר: לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך".

ומבאר הגמרא — במאי קמיפלגי?

לגרשה עליו לברר היטיב. וכעת אין לחוש ללעז, כיון שידע שאסור לו להחזירה אפילו אם לא תנשא לאחר, ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים, גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו. ב. גזירה שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ונדרים. לפיכך אומרים לו, אמור לה — "הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך או

136. ובגמרא בגיטין (מה ב) הובאו שני טעמים: א. שמא תפר את נדרה, או שמא ימצא השם רע שאינו נכון, ויבא בעלה לערער על גירושיה, לומר, "אילו ידעתי לא הייתי מגרשה, והיו גירושי בטעות", ויוציא לעז על בניה מבעלה הנוכחי שהם ממזרים. לכן אמרו לו שאינו יכול להחזירה. ואם רוצה

כשומשום, אינה בושה בו, ונותנת את כסאה בין הנשים החשובות. שהרי יש לה בעל[.]”.

רב פפא אמר: “דנפסא גברא, תיקרייה כסיפי בבא ותיתיב [אפילו מי שבעלה עובד באומנות בזויה אינה בושה לשבת ולדבר עמו בריש גלין]”.

רב אשי אמר: “דקלסא גברא, לא בעי טלפחי לקידרא [גם מי שבעלה ממשפחה פגומה, אין האשה דורשת ממנו אפילו תפוחי אדמה למרק, העיקר שיקרא שמו עליה]”.

תנא — **וכולן**, דהיינו כל אלו שבעליהן בזויים, **מזנות ותולדות בבעליהן**. וניחא להו בבעל כל דהו כדי לתלות בו את סרחונן.

שנינו במשנה: “כל מומין שפוסלין בכהנים פוסלין בנשים”.

אחר כך **תנא**, הוסיפו עליהן [על המומין הפוסלים בנשים שבמשנה] את המומין הללו: **זיעה, ושומא, וריח הפה**.

ומשמע שמומין אלו לא פוסלים בכהנים.

ומקשינן: וכי הני בכהני לא פסלי?!

והתנן גבי פסולי בכור — “הזקן והחולה והמזוהם”, ותנן, “מומין אלו, בין קבועין, בין עוברין, פוסלין באדם [כלומר, בכהנים]”.

ומבואר, שזוהמה פוסלת אף בכהנים, והבינה הגמרא שזוהמה היינו זיעה?

רבי מאיר סבר, אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין. ואם נדרה נדר שצריך החכם להתירו אינו מקפיד שתלך אצל החכם, ואם מגרשנה אין לחוש להוצאת לעז.

רבי אלעזר סבר, אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין.

חוזרת הגמרא ליישב, הא דאמרינן — “הלכה אצל חכם והתירה אינה מקודשת”:

רבא אמר: הכא באשה חשובה עסקינן, דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה.

כלומר — אפילו למאן דאמר “רוצה אדם שתתבזה אשתו בבית דין”, כאן יכול הבעל לטעון “איני חפץ בנדרנית, וגם איני רוצה לתת לה גט כדי שלא אאסר בקרובותיה, שהרי בת גדולים היא, ולכן לא ניחא לי שיחולו הקידושין כלל”.

אי הכי, סיפא דקתני “אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו. אצל רופא וריפא אותו, מקודשת”, ליתני “אינה מקודשת”, ולימא — **הכא באדם חשוב עסקינן**, דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה, ומדוע העמדנו את הרישא והסיפא בשני אופנים⁽¹³⁷⁾?

ומשנינן: איהו בכל דהו ניחא לה,

כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: “טב למיתב טן דו, מלמיתב ארמלו [לעולם עדיף לשבת שניים, מלשבת אלמנה]”.

אביי אמר: “דשומשמנא גברא, כורסיה בי הראתא רמי לה [אפילו מי שבעלה קטן

137. ברם אם הטעם משום “אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין”, טעם זה לא שייך

משום נדר אני מוציאך, ולא אוכל להחזירך עולמית”.

מוזב. אין בה שער, גדולה — הרי זה מוזב.
קטנה — אין זה מוזב.

ואיזוהי גדולה?

פירש רבן שמעון בן גמליאל: עד כאיסר האיטלקי.

ואם כן באיזו שומא נאמר שפוסלת רק ככהנים ולא בנשים?

אמר רב יוסי בר חנינא: בשומא קטנה, העומדת על פדחתה. ושומא זו פוסלת רק ככהנים ולא בנשים.

ומקשינן: אם עומדת על פדחתה, הלא ראה וניפיים הוא? ומדוע יכול להוציאה?

אמר רב פפא: בעומדת לה תחת כפה של ראשה, וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא [פעמים נראית ופעמים לא], ויכול להיות לא ראה אותה קודם הנישואין.

אמר רב חסדא: הא מילתא, מנברא רבה שמיע לי ומנו ר' שילא [דבר זה, שמעתי מאדם גדול, והוא רב שילא]: נשכה כלב, ונעשה מקומו צלקת, אף על פי שגודל הצלקת פחות מכאיסר האיטלקי, הרי זה מוזב. כיון שצלקת נשיכת כלב מאוסה היא מאד.

עוד אמר רב חסדא: קול עבה באשה, הרי זה מוזב.

שנאמר "כי קולך ערב ומראך נאוח", שיופי האשה כאשר קולה ערב.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא, לא קשיא. כאן בזיעה עוברת, כאן בזיעה שאינה עוברת.

דהיינו — אכן זיעה שאינה עוברת פוסלת אף ככהן, אך זיעה שאינה עוברת פוסלת רק בנשים. ובזה חידשה המשנה — "הוסיפו עליהן זיעה".

רב אשי אמר: זיעה אמזוהם קא רמית? [וכי יש לדמות זיעה האמורה בנשים, למזוהם האמור ככהנים? !],

התם גבי כהנים, אין זיעה סתם פוסלת, כיון שאפשר להעבירה בשעת העבודה בקיוהא דחמרא, [על ידי אלכוהול], ומריח הפה נמו, אפשר דנקט פילפלא בפומיה, ומעביר את הריח באותו זמן, ועביר עבודה. ומזוהם האמור ככהנים, היינו שכל גופו מסריח.

אבל גבי אשה, שחי עמה כל הזמן לא אפשר, ולכן כל זיעה פוסלת בה.

חוזרת הגמרא לבאר את המומים הפוסלים בנשים, ואינם פוסלים ככהנים:

האי "שומא" — היכי דמיה?

אי דאית בה שער, הכא והכא פסלה: כלומר בין ככהנים בין בנשים. ואילו במשנה משמע שיש שומא הפוסלת רק בנשים.

ואי דלא אית בה שער, אי שומא גדולה היא — הכא והכא פסלה. אי שומא קטנה היא — הכא והכא לא פסלה?

דתניא — "שומא שיש בה שער, הרי זה

אגב ששנינו עניני מומין באשה, הביאה הגמרא מימרות נוספות בענין זה:

תני רבי נתן ביראה: "בין דרי אשה טפח". ולא פירש מה כוונתו.

סבר [הבין] רב אחא בריה דרבא, ביושבו קמיה דרב אשי, שכונת רבי נתן למימר — טפח למעליותא. דהיינו, שדבר נאה הוא אם יש בין דדיה טפח.

אמר ליה רב אשי: להיפך! גבי מומין תניא: שאם יש בין דדיה טפח מום הוא.

וכמה נוי הוא לה?

אמר אביי, שלש אצבעות.

תניא, רבי נתן אומר: כל אשה שדדיה גסין משל חברותיה, הרי זה מום.

וכמה יהיו גסין משל חברותיה ויהא מום?

אמר רב מיישא בר בריה [נכד] דרבי יהושע בן לוי, משמיה דרבי יהושע בן לוי: אם גסין טפח יותר מהרגיל, הרי זה מום.

ומקשינן: מי איכא כי האי גוונא? האם שייך שיהיו כל כך גדולים?

ומשנינן: אין! דאמר רבא בר בר חנה, אני ראיתי ערביא אחת שהפשילה דדיה לאחוריה והניקה את בנה. הרי ששייך שיהיו דדיה גדולים כל כך.

אגב שהביאה הגמרא מימרא בשם רב

מישא, הובאה מימרא נוספת בשמו:

נאמר בתהילים — "ולציון ואמר איש ואיש יולד בה, והוא יכוננה עליון". כלומר — לעתיד לבא, כשיתקיים מקרא שכתוב "והביאו כל אחיכם מנחה לה'", כל מקום שימצא מבני ציון יהללו אותו העמים.

אמר רב מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי: מהו באור הכפילות "איש ואיש" שנאמר בפסוק?

ללמדנו, אחד הנולד בה, ואחד המצפה לראותה, יש לו את המעלה של בן ציון.

אמר אביי: וחד מינייהו, [מבני ציון] עדיף [פיקח ובקיא] כתרי מינן. [כשנים מבני בבל]. כיון שזכות הארץ מסייעתו.

אמר רבא: וחד מינן, [מבני בבל], כי סליק לתתם, [לארץ ישראל], עדיף כתרי מינייהו⁽¹³⁸⁾.

דהא רבי ירמיה, דכי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, [כשהיה רבי ירמיה בבבל לא היה מבין את דברי החכמים], אך כי סליק לתתם [כשעלה לארץ ישראל] החכים כל כך, עד שקרו לן בכלאי טפשאי.

מתניתין:

משנתינו דנה, באשה שנמצאו בה מומין אחר שהתקדשה, והבעל טוען שמקחו מקח טעות, ואינו רוצה לתת לה כתובה. ואילו האשה או אביה טוענים, שנולדו בה המומין

138. והבאור בזה — כיון שבני ארץ ישראל לא היו רגילים לעיין כל כך, כיון שזכות הארץ

רק אחר הקידושין, שכבר היתה ברשותו, וחיוב לה כתובה.

היו בה מומין, ועודה בבית אביה, — דהיינו, שנמצאו המומין לפני שכנסה הבעל לביתו, כשהיתה עדיין ארוסתו — האב, שבא לתבוע את כתובת בתו, צריך להביא ראיה לדבריו — שרק משעה שנתארסה היו בה מומין הללו, ונסתחפה שדהו. כלומר — מזלו של הבעל גרם, ונתקלקלה אשתו.

אבל בלא ראיה, אינו יכול להוציא ממון מחזקת הבעל.

אך אם נכנסה לרשות הבעל, כלומר — שנמצאו בה המומין לאחר הנישואין, הבעל צריך להביא ראיה, שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו, והיה מקחו מקח טעות, כיון שנשאה על דעת שאין בה מומין.

אבל בלא ראיה — אינו יכול להוציאה בלא כתובה.

אלו דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: כמה דברים אמורים שיכול הבעל לטעון שהיה מקחו מקח טעות,

במומין שבסתר. שלא ידע עליהם קודם לכן.

אבל במומין שבגלוי, אינו יכול לטעון. כיון עה-ב שודאי ידע בהם, והתרצה לקדשה בכל זאת (139).

ואם יש מרחץ באותה העיר, אף במומין שבסתר אינו יכול לטעון שלא ידע, מפני שהוא בודקה קודם הקידושין, בקרובותיו.

גמרא:

הקדמה: (140)

שנינו לעיל (יב ב) — "הנושא את האשה, ולא מצא לה בתולים. היא אומרת — 'משארסתי נאנסתי, ונסתחפה שדהו'. והוא אומר — 'לא כי אלא עד שלא ארסתיך, והיה מקחי מקח טעות'.

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים — נאמנת.

ורבי יהושע אומר — לא מפיה אנו חיים. אלא הרי זו בחזקת בעולה, והטעתו, עד

שבסתר במקום שיש מרחץ. לרבנן — אין זה מקח טעות, כיון שבודקה בקרובותיו. ואילו רבי מאיר סבר — שאינו בודק, ומקחו מקח טעות. ברם, יש מהראשונים הסוברים — שאף במומין שבגלוי חלק רבי מאיר. וסבר שפעמים שמסתירה את מומיה, ולא ידע הבעל מהם. ומקחו מקח טעות.

סייעתם והיו מבינים בקלות. אך בני בבל היו רגילים לעיין היטיב עד שהיו מבינים. ולכך, כשעלה בן בבל לא"י, היה בידיו גם את כח העיון הבללי, וגם את זכות הארץ, ולכן היה כתרי מינהו. שיטה מקובצת.

והריב"ש כתב — שטבע האדם כשיוצא חוץ למקומו הרי הוא לומד ביתר התמדה.

139. כתבו התוספות: שרבי מאיר לא חלק על רבנן בדין זה. ומודה להם שבמומין שבגלוי ודאי ראה והתפייס. ולא נחלקו אלא במומין

140. להלן יבוארו כמה מושגים יסודיים בגדרי חזקות: